

matrimonium non initur, nisi ex conjugis utriusque consensu, quo semel emisso ex natura rei divinaque voluntate talis existit vinculi firmitas, quæ humana auctoritate resolvi non potest.

Inst. 2. Juxta hanc expositionem dicendum erit, communitatem nunquam suprema et legifera potestate spoliari posse: ab hominibus esse regiam dignitatem, non a Deo, et communitatem esse superiorem Rege: atqui *primum* adversatur experientiae, et *secundum* Scripturæ; ergo.

R. *Ad 1. N. seq.* Potest enim communitas seipsam exuere illa potestate, et sui regendæ arbitrium transferre in alterum, sive per electionem capituli alicujus, aut in tempus, aut in perpetuum, sive per spontaneam accessionem ad majus aliquod imperium, cujus legibus tanquam pars regi ac vivere incipiat; potest item in pœnam alicujus delicti v. g. injuste suscepti belli, ea potestate privari victoris arbitrio, et tunc censetur virtualiter consensisse in sui juris translationem, cum sese exposuit periculo eorum, quæ nata sunt sequi ex bello injuste suscepto.

Ad 2. N. seq. Nam potestas, quæ conceditur Regi, secundum se est a Deo *mediate* (*proxime* autem, ubi Deus ipse Regem constituit, uti apud Israelitas) quia sunt a Deo tum *natura*, quæ inclinât homines ad societatem, tum *recta ratio*, quæ persuasit efficere Principem vel Magistratum reipublicæ, a quo regatur. Quamvis ergo hominum fuerit, supremam auctoritatem sub hac vel illa forma determinare, et in hunc vel illum transferre; tamen posito eorum consensu is, in quem translata est, fit communitate superior, sicut homo fit homine superior, si hic illi in servum se venundedit.

90. *Obj. II.* Saltem Magistratus aut Principis arbitrium sine legibus erit sufficiens ad communitatem continendam; ergo necesse non est ejus auctoritati legiferam annecti potestatem.

R. *N. A.* Societas hominum *per se* diu constare nequit sine legibus, licet ex accidenti ob Principis alicujus virtutem et sapientiam ac populi exiguitatem id aliquando contigerit, uti de primis Regnis cogitari potest, et Livius L. 3. testatur de initiis reipublicæ Romanæ: quapropter legislatio, ut per se necessaria, regis aut supremæ auctoritati annexa est.

Inst. Invigilent Principes *naturalium legum* observationi, et florebit respublica: ergo positivis legibus, earumque ferendarum potestate opus non est.

R. *N. A. 1º.* Quia in applicandis aut conciliandis nonnullis naturæ legibus occurrit interdum difficultas, quæ positivarum duntaxat legum determinatione tolli potest: sic oportuit definiri tempus, intra quod ii, qui rei ab altero possessæ dominos se contenderint, possent suum sibi jus titulis certisve argumentis demonstratum vindicare, et ultra quod bonæ fidei possessores pacifica possessione non possent exturbari: ne fieret aut contra eam naturæ legem, quæ vetat rei dominum invitum, aut sine justa causa spoliari; aut contra alteram, quæ prohibet, ne bonæ fidei possessores possent in infinitum dejici diuturna et pacifica possessione, atque nullus litium sit finis.

2º. Quia sunt quidam usus communi bono valde conducibiles, qui ad naturæ legem non pertinent, ut feuda, census annui et similia, quæ humanis legibus dirigi necesse fuit.

3º. Quia lege naturæ nullæ temporales pœnæ sceleribus decernuntur, quibus tamen solis improbi solent coerceri.

91. *Observe.* In Imperio Romano-Germanico leges universales civiles fert Imperator cum consensu statuum: Status imperii etiam soli condunt leges seu statuta particularia pro suis territoriis; hinc jus civile dividitur in publicum et privatum.

Jus civile publicum de causis publicis ad publicam utilitatem directe, principaliter et immediate est constitutum: concernit sacra, sacerdotes et magistratus: continetur *recentius* saltem *Aurea Bulla* de electione Imperatoris et juribus Electorum; *Pace publica profana* a Maximil. I. an. 1495. stabilita, et a successoribus renovata pro tranquillitate publica, atque indemnitate Statuum ac subditorum Imperii; *Ordinatione camerae et judicii imperialis aulici*, potissimum erecta ad justitiam Statibus ac subditis Imperii administrandam in controversiis a tribunali inferiore non decisis; *Pace religiosa* et Osnabrugo-Monasteriensi; *Capitulatione casarea* seu conventionem, qua Imperator electus ante inaugurationis solemnia certas condiciones sibi propositas acceptat juratus; *Recessibus imperii*, sive Decretis comitialibus, quæ sub finem comitiorum a Statibus et Imperatore concluduntur. Legibus hujusmodi publicis omnes Status imperii ac subditi obligantur, etiam Principes ecclesiastici, qui ob acceptas ab Imperatore in feudum integras provincias vasalli sunt. Atque ex his videtur Imperium nostrum habere formam Monarchiæ certis pactis et receptis usibus temperatæ.

Jus civile privatum auctoritate Principis secularis conditum, ad singulorum civium utilitatem temporalem immediate, principaliter ac directe ordinatur. Plura de jure civili vide in *Tr. de Princip. Theol.* num. 240. et apud Jctos.

ARTICULUS. III.

DE POTESTATE LEGISLATIVA ECCLESIASTICA.

92. *Nota.* Potestas vere legislativa dicit potestatem tum *præceptivam*, h. e. imponendi obligationem et obedientiæ necessitatem, tum *coactivam* in violatores legum etiam invitos: nam sine hac illa nec utilis, nec satis efficax, imo futilis esset gubernatio; unde Philosophus L. 10. *Ethic. c. 9.* docet: *lex est sermo ab aliqua prudentia ac mente profectus, vim habens cogendi.* Potestas jurisdictionis ecclesiasticæ alia est pro foro interno v. g. pœnitentiæ, alia pro foro externo ad gubernandam Ecclesiam, seu corpus Christi mysticum a statu politico contradistinctum; de hac duntaxat quæstio est, et quidem dogmatica contra hæreticos: nam præter AERIUM, WALDENSES etiam, WICLEFF, HUSS, LUTHERUS, ANABAPTISTÆ, TRINITARIJ, MELANCHTON, CALVINUS, MARSILIUS PADUANUS etc. denegarunt Christi Ecclesiæ potestatem ferendi leges, quæ fideles obligent in conscientia, ideo ab Ecclesia in variis Conciliis damnati. LUTHERUS adeo totum jus canonicum publice combussit: CALVINUS Pontificem et Episcopos dixit esse tyrannos et carnifices conscientiarum: MARSILIUS docens jejunia Ecclesiæ non esse servanda, negat omnem aliam potestatem, quam prædicandi et administrandi sacramenta, a Christo concessam Ecclesiæ, vultque clericos et Prælatos Ecclesiæ jurisdictioni Principum quoad omnia subjectos. In Galliis nonnulli innovarunt eundem errorem, quem itidem secutus in Anglia HENRICUS VIII. edito libro potestatem ecclesiasticam

confudit cum civili, et se ipsum Ecclesiae Anglicanae summum Pontificem objecit. ILLYRICUS auctoritatem ecclesiasticam ministris et populo, CALVINUS cœtui seniorum, BRENTIUS Principibus secularibus adjudicat, Episcopos inter mancipia Magnatum abiciens; contra hos

93. *Dico I.* Datur in Ecclesia vera potestas *præceptiva*.

Prob. I. Ex Scriptura. Datur in Ecclesia potestas regendi fideles, quia quod Christus Petro promiserat Matth. 16. 19. *Tibi dabo claves regni cœlorum, et quodcumque ligaveris etc.*, implevit Joan. 21. 17. dicens: *Pasce oves meas*; et quæ Apostolis facta promissio Matth. 18. 18. *Quaecumque alligaveritis super terram etc.*, impleta est Joan. 20. 21. *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos*; ergo datur etiam in Ecclesia potestas *præceptiva*, qua regantur fideles.

Prob. Cons. 1º. Scriptura eodem nomine *Rectorum et Pastorum* compellat Ecclesiae Prælatos, quo Reges et Principes: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei*, 1. Petr. 5. 2. *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*, Act. 20. 28. 2º. Apostoli et successores Apostolorum eandem a Christo, cui *data est omnis potestas in cœlo et in terra*, ad Ephes. 6. 20. potestatem participant, quia ejus legati 2. Cor. 5. 20., quibus dixit, *sicut misit me Pater, et ego mitto vos*, item quia se futurum cum illis promisit *usque ad consummationem seculi*, ac demum quia necessario in terris relinquenda erat hæc potestas pro regno Christi spirituali, quod Luc. 1. 32. prædicebatur æternum. 3º. Quia Apostoli hanc potestatem sæpius exercuerunt: *Scitis, quæ præcepta dederim vobis* 1. Thess. 4. 2., *Præcipio tibi coram Domino* 1. Tim. 6. 13., et quidem cum obligatione obediendi, *Obedite præpositis vestris et subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*, ad Hebr. 13. 17., item 2. Thess. 3. 14.

Prob. II. Ex Traditione. Unanimis PATRUM consensus testatur, plura ab Apostolis lata fuisse præcepta, et nonnulla durare adhuc in Ecclesia, v. g. de non ordinandis bigamis in Episcopos, de jejuniis sumendæ Eucharistiæ præmittendo, de Sabbato et Paschate die dominica celebrando etc. Deinde Ecclesia eandem potestatem tribus primis seculis exercuit, prout editi canones demonstrant. Ad hæc vix ullum est *Concilium*, quod non præcepta vel interdicta decreverit, quod probant Tomi Conciliorum et Collectiones juris canonici. Tot denique prostant *epistolæ decretales* Pontificum præceptis et censuris refertæ; ergo.

94. *Dico II.* Datur in Ecclesia vera potestas *coactiva*.

Prob. I. Ex Scriptura. Christus Matth. 18. 18. per illa verba: *Si peccaverit in te frater tuus... pro jurisdictione contentiosa instituit judicem, dic Ecclesie, h. e. Prælati ecclesiastici: egit ibidem de accusatore et testibus, in ore duorum vel trium testium stet omne verbum*: expressit poenam externam, *sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, h. e. excommunicatus et expulsus a publica fidelium communione; ergo.

Prob. II. Ex Traditione. Ecclesia semper in se agnovit et exercuit hanc potestatem; 1º. PAULUS 2. Cor. 10. 6. ait: *In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam*, et 1. Cor. 4. 21., *Quid vultis, inquit, in virga veniam ad vos, an in charitate, et spiritu mansuetudinis?* 2. Cor. 13. 2. et 10.; *Prædici et prædico ut præsens, et nunc absens iis, qui ante peccaverunt, et cæteris om-*

nibus, quoniam, si venero iterum, non parcam... ad Tit. 2. 15. *Argue cum omni imperio.* 2º. PAULUS 1. Tim. 1. 20. *Hymenæum et Alexandrum* propter hæresin tradidit Satanæ: 1. Cor. 5. 4. et 5. excommunicavit *incestuosum Corinthium*: Act. 5. mors repentina *Anania et Saphira* a PETRO: Act. 13. excæcatio *Elymæ* inflictæ a PAULO miraculorum potestate. 3º. Concilia et Pontifices idipsum fecisse patet ex dictis supra, et quidem Concilia Senonense et Cameracense anathematizarunt Marsilii ac Lutheri hæresin e diametro oppositam etc. 4º. Idem testantur SS. PP. apud Suarez de LL. et Bellarm. de Rom. P.; exempla item plura Episcoporum, uti illud Ambrosii adversus Theodosium.

Cum ergo potestas tam *præceptiva* quam *coactiva* constituat auctoritatem perfecte *gubernativam* seu *legislativam*, hæc datur in Ecclesia: maxime cum utraque sit ordinaria, Prælati Ecclesie competens vi muneris, perpetua tum ob Christi eam dantis, tum ob Ecclesie eam recipientis ac exercentis indefectibilitatem, et quidem supra communitatem perfectam, qualis certo est Christi Ecclesia.

95. *Obj. I.* Præter leges divinas et humanas civiles non requiruntur *leges ecclesiasticae*, præsertim cum ad salutem sufficiat lex Evangelii, Christus vero ipse sit supremus legislator, et solus Deus possit hominem dirigere ad finem supernaturalem; ergo non datur in Ecclesia vera vis *præceptiva*.

R. N. A. Nam leges *civiles* minime sufficiunt ad regendam Ecclesiam, tum quoad objectum, tum quoad finem discrepantes a fine communitatis sacre: leges *divinae* sunt nimis universales, adeoque per præcepta Ecclesie magis determinandæ; hinc Paulus 1. Cor. 11. 2. aperte distinxit sua præcepta a divinis, dicens: *laudo vos, quod præcepta mea teneatis*. Porro lex evangelica non sola fide et libertate evangelica absolvitur, sed præcepta etiam ecclesiastica complectitur, quorum observatio perducit ad salutem; quippe ordinate constituta est *respublica christiana*, tanquam unum corpus Christi mysticum; ergo eum Christus ipse jam non sit amplius caput visibile, ut pax, unitas et integritas perstaret suæ Ecclesie, alium in terris sui Vicarium visibilem constituit, cum potestate ad eam rite gubernandam proportionata. Denique homines etiam ad finem supernaturalem dirigere possunt, non quidem ex virtute sua, sed adjuti Spiritu S., qui, dum homines plantant ac rigant, dat efficaciam et incrementum; potest etiam vis Ecclesie *directiva* et *coactiva* impedire pericula, scandala, occasiones, et sic peccata in ordine ad æternam salutem.

Inst. 1. In lege *natura* nulla erat potestas ferendi leges ecclesiasticas: in lege *mosaica* Deus prohibuit, ne quid præceptis divinis addatur vel dematur, punitis propterea Achaz, Uria et Manasse: Christus etiam in lege *evangelica* damnat ceremonias, præcepta, et doctrinas hominum; ergo.

R. 1º. Jamdum in lege *natura* erat potestas publica, sed principaliter penes reges, determinandi sacrificia et ritus divini cultus: illa ex V. et N. lege intelligenda sunt de legibus humanis, quæ vel sunt inutiles, vel contrariæ divinis, et quibus illæ præponuntur; neutrum obest præceptis ecclesiasticis, maxime cum Christus jam antea docuerit illis obediendum esse: *si Ecclesiam non audierit...* Adde, quamvis singula quæque non ad mores tantum, sed etiam ad judicia et præsertim ad divinum cultum spectantia Deus ipse in

veteri lege minutatim determinaverit, nihilominus Esth. 9., Judith. 16. et 1., Mach. 4. legimus adjecta fuisse quædam præcepta *ceremonialia*, imo *judicialia* etiam aliquod 1. Reg. 30.

R. 2°. Rex uterque non tam novas leges statuit, quam idolorum cultum et ritus gentiliū inferre voluit; atque hoc ipsum judæis prohibitum, ne quid addant *ex ritu gentiliū*, inter quos vivebant et victuri erant. Cum ergo in veteri lege novæ leges non essent necessariae, quia a Deo singula fuerant determinata, non aliud sacerdotum legis veteris munus erat, quam ministrare, sacrificare, gubernare pertinentia ad res sacras, et dubia circa legem decidere.

Inst. 2. Christus ab Ecclesia sua abstulit *jugum legis mosaicæ*; ergo multo magis *jugum* tot legum ecclesiasticarum, quæ sunt longe plures, ac illæ judæis impositæ. Conf. S. Aug. ep. 119. c. 19. docet, voluisse Christum *quam paucissimis sacramentis religionem esse liberam*, hanc vero libertatem servilibus oneribus premi, et humanis præsumptionibus subjici; ergo.

R. D. A. Leges ecclesiasticæ *absolutæ* et pro universa Ecclesia latæ sunt longe plures *N.* hæ namque solum quatuor vel quinque sunt, scilicet de annua confessione et communione paschali, de jejuniis et diebus festis. Leges *conditionales*; et pro certis tantum statibus libere susceptis *Tr.* hæ enim tantum gravant eos, qui libere eligunt *SS.* Ordines, cœtus Religiosos, officium judicis ecclesiastici: vel sunt determinationes juris divini, explicationes dogmatum fidei, censurae et pœnæ ad conservationem juris divini necessariae etc. Præcepta vero legis mosaicæ erant innumera pro toto populo, valde onerosa, et figura figuratorum; ergo veniente veritate iis cedendum fuit.

Ad Conf. S. Aug. 1. c. solum improbat quosdam abusus et consuetudines, quæ sine ratione et auctoritate in quibusdam locis invaluerant; sic enim ibidem ait: *Omnia, quæ neque SS. Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nec consuetudine universæ Ecclesiæ roborata sunt... sine ulla dubitatione resecanda existimo*; atque his ipsis verbis aperte declaratur potestas legislativa.

Inst. 3. S. AMBROS. de potestate ecclesiastica erga subditos ita sentit: *Lacrymæ meæ arma sunt; aliter neque debeo, neque possum resistere.* S. CHRYSOST. L. 2. de sacerdotibus hoc inter *Pontificem* et *pastorem ovium* discrimen statuit, quod hic animalia vi coercere valeat, ille non nisi suasionibus subditos emendare; ergo Prælati Ecclesiæ non competit vis coactiva.

R. S. AMBR. solum vult, contra tyrannos et rebelles non esse stringenda *arma sensibilia et materialia*; ibidem vero loquitur de Gothis et Barbaris Imperii romani invasoribus: quod vero plus sibi potestatis competat in hæreticos et fideles improbos, ostendit ipse tum scriptis in ep. 14. ad Marcelinam, tum facto adversus THEODOSIUM, quam post cædem Thessalonicensem a templi aditu prohibuit. S. CHRYS. docet morbos fidelium curari, et *mores internos* emendari non posse, nisi illis volentibus, cum sint *voluntarii*, dum morbi ovium irrationalium utpote *naturales*, iis etiam invitis sanari, et cives cogi possint ad *mores externos* immutandos. Aliis videtur loqui de jurisdictione interna pro foro penitentiae. Demum hom. 70. ad pop. sat clare potestatem legislativam asserit: *Si, quod absit, contempti fuerimus, minas ad rem deducere cogemur, vos ecclesiasticis cogentes legibus... nec ullus ecclesiastica*

despiciat vincula: non enim, qui ligat, est homo, sed Christus qui nobis hanc contulit potestatem, et tanti dominos honoris constituit.

Inst. 4. S. BERN. L. 1. de consid. *Non monstrabunt, puto, qui hoc dicunt, ubi aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit*; ergo Ecclesia caret potestate judiciaria, multoque magis legifera. Quin et ORIGEN. Tr. 12. in Matth. c. 20. *Sicut omnia carnalia, inquit, in necessitate posita sunt, non in voluntate: spiritualia autem in voluntate, non in necessitate; sic et principes spirituales: principatus eorum in dilectione subditorum debet esse positus, non in timore corporali*; ergo Ecclesia caret potestate obligandi et cogendi.

R. Ad 1. D. C. Caret potestate judiciaria in civilibus causis *C.* in his, quæ ad religionem pertinent *N.* Summum Pontificem alloquens BERNARDUS negat ei convenire, ut de terrenis ac civilibus causis judicet: quidni contemnant, inquit, judicare de terrenis possessionibus hominum, qui in cœlestibus et Angelos judicabunt? ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra, quoniam propter illa, non propter has accepistis claves regni cœlorum.

Ad 2. *N. C.* Potestatem non negat ORIGENES, sed ostendit quid expediat, nimirum ut a Prælati amore alliciantur magis, quam compellantur terrore subditi: quia salutis negotium, qui est finis regiminis ecclesiastici, a volentibus, non ab invitis obtinetur. Quod tamen non impedit, quominus ab Ecclesia sint cogendi, qui ad recte agendum se sponte adduci non sinunt.

96. *Obj. II.* Ecclesia non est *vera respublica*; ergo non indiget potestate legifera.

Prob. A. Si Ecclesia est respublica, datur status in statu, quod repugnat; hinc ait OPTATUS MILEV. L. 3. cont. Parmen.: *non enim respublica est in Ecclesia, sed Ecclesia in republica est*; ergo.

R. D. A. Datur status in statu ejusdem generis et sine subordinatione *N.* diversi generis et cum subordinatione *C.* Item Ecclesia est in republica quoad temporalia *C.* quoad spiritualia *N.* Sicut Ecclesia in temporalibus subordinatur imperio seculari, ita in spiritualibus imperium sacerdotio. OPTATUS MILEV. scripsit de schismate Donatarum, exprobrans DONATO Carthaginensi Episcopo suam arrogantiam, qua eleemosynas a CONSTATE Imp. per singulas Ecclesias pauperibus submissas respuebat dicens: *quid est Imperatori cum Ecclesia?* atque sic injuriam faciens potestati regis, pro qua tamen PAULUS monet quotidie Deum orare, ut quietam vitam cum ipsis agamus: *non enim respublica est in Ecclesia, sed Ecclesia est in republica*, scilicet quoad temporalia, quoad eleemosynam, quoad dona templis ac pauperibus a Regibus submissa. Quamvis ergo Ecclesia est in Imperio, h. e. composita ex fidelibus quoad statum politicum Principi cuidam subjectis; tamen inde neutiquam sequitur, eidem Principi competere etiam regimen Ecclesiæ, quia Christus suam Ecclesiam longe super aliud fundamentum ædificans, eam Apostolis eorumque successoribus regendam commisit, non tantum quoad internam gubernationem circa dogmata fidei, sacramenta etc., sed externam quoque politiam et rectum ordinem quoad ministeria clericorum, jejunia, dies festos etc.

Inst. 1. Ecclesia quoad *substantiam* est unio fidelium cum Christo per

fidem, gratiam et virtutes; ergo inter suos fideles non exigit legislatōres ecclesiasticos.

Conf. Religio est de jure naturæ libera, sicut cuiuslibet liberum est eligere id quod sibi videtur bonum; ergo non est subjecta potestati humanæ, uti subjecta non fuit in statu naturæ, pro quo nemini licebat, aut determinare cultum divinum, aut alios ad eundem compellere.

R. *Ad 1. D. A.* Est unio fidelium qualiscumque sine ordine ad caput visibile et rectores Ecclesiæ N. est unio rite ordinata et subordinata Christi in terris Vicario, aliisque Ecclesiarum præsidibus C.

Ad 2. D. A. Jure naturæ liberum et æquum est eligere id, quod videtur bonum per consilium rationis qualecumque, quomodocumque et quandocumque N. per consilium rationis conforme legibus vel naturalibus vel etiam positivis C. Equidem jure naturæ nulla certa religio imperatur, neque homo ad credendum proprie cogi potest; attamen jus naturæ dicitur, ut eligatur religio simpliciter digna Deo, et illa quidem qua Deus se coli cupit et mandat: sed Christus in nova lege hanc determinavit, omnesque fideles jurisdictioni ecclesiasticæ subiecit; ergo. Si enim quævis religio cuiuslibet libera est, modo sibi videatur conveniens, etiam judaica, mahumetana, imo indifferentismus, ac demum nulla plane religio erit naturaliter illicita.

Adde, quod falsum sit, religionem in statu naturæ fuisse absolute liberam ab omni lege, quod patet ex legibus naturæ, ex præcepto divino Adæ dato, ex sacrificio CAINI a Deo rejecto etc.; falsum, nemini licuisse statuere quidquam de cultu divino per revelationem determinato, quod patet in EYON, qui cæpit primo invocare nomen Domini, scilicet cultu novo et publico. Ad hæc fuit potestas saltem patriarchalis et œconomica, quæ filios ac subditos ad Dei cultum adigebat, uti constat in SETIM posteris. Demum perperam confunditur lex naturæ cum lege gratiæ, cum in hac revelato Dei cultu libertas præceptis evangelicis adstricta sit in obsequium fidei; nempe libertas hominis, maxime post lapsum, semper indigebat directione legum, unde illi provisum de legibus naturæ, timoris et amoris.

Inst. 2. Religio est personalis et dependens ab assensu mentis; ergo est extra imperium; imo mens hominis cogi non potest, ac ne Deus quidem cogit ad determinatam religionem; ergo potestas coactiva in rebus fidei nulla est penes Ecclesiam.

R. *D. C.* Religio est extra imperium respectu infidelium, et mens cogi ad eam non potest directe C. respectu fidelium, et mens ne indirecte quidem cogi potest N. Fide christiana libere semel acceptata, non est deinceps liberum credere quod vis, sed quod præcipit Ecclesia; alias eris sicut ethnicus et publicanus. Ecclesia coercendo hæreticos, perturbatores ac seductores fidelium non tam imperat voluntatibus, quam punit perversas voluntates, et ex officio coerces non libertatem, sed licentiam. Sic Deus etiam cogit indirecte ad bonum, interminando iudicium et pœnas æternas. Nonne, licet religio sit personalis ac mentalis, CONFSSIONISTÆ in Pace Religiosa Calvinisticam, et PROTESTANTES in Pace Westphalica omnes alias ab utraque Protestantica et antiqua Catholica diversas religiones totis viribus excludere? Nonne fatentur Protestantici, posse prohiberi religionem falsam, et a suo Magistratu civili subditos compelli, ne Judæismum aut Mahumetismum amplectantur?

Inst. 3. Potestas ecclesiastica circa fidem et religionem semper fuit turba-

rum causa; imo dum viguit, ac ubi viget libertas credendi et vivendi nullis legibus adstricta, pacatius et feliciter vivebant vivuntque subditi, quod patet v. g. in Batavis, quamvis religione inter se plurimum discordent, in Turcis etc.; ergo.

R. *N. A.* Quæ enim Regnorum ac Imperii tranquillitas felicitasque fuerit tum, cum leges passim omnes divinæ et humanæ negligebantur, testantur annales, bella, patriæ clades etc. At permissio etiam, quod sane falsissimum est, credendi vivendique libertatem promovere pacem et bonum reipublicæ; tamen, quod non est honestum, utile esse nequit, prout morale axioma habet; et tametsi utile foret, aptum profecto medium tranquillitatis veræque felicitatis per se loquendo esse non potest, quia illicitum, et legibus divinis humanisque adversum.

Turcis et Batavis non est, quod invident orthodoxi cives, quorum reipublicæ Christianæ cum tranquillitate status externa vel maxime internam quærunt, suisque procurare subditis debent. Demum teste experientia Imperium et Regna, quamdiu unius fidei erant sub uno Ecclesiæ capite, longo tempore optata pace fruebantur, et si quando inter potestatem sacram et politicam orta dissensio fuerat, ea ex abusu et per accidens acciderat, cum potestatem utramque Christus ipse discreverit ad quietem publicam melius conservandam.

ARTICULUS IV.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA PONTIFICI ET EPISCOPIS PROPRIA.

97. *Nota.* Jurisdictionem ecclesiasticam in omnēs Christianos, esse penes Pontificem et Episcopos, sicut olim fuerat penes Petrum et Apostolos, quorum illi successores sunt, docent Catholici omnes. Negant vero Novatores, tum quod Reges ac Principes subsint jurisdictioni ecclesiasticæ, tum quod hæc sit vera quædam potestas directiva et coactiva, utpote mere pedagogica, vi cuius Prælati ecclesiastici tantummodo dirigant ac doceant fideles, salva semper auctoritate Principum; Calvinus etiam vitio vertit ac tyrannidi, a solis Episcopis usurpari jurisdictionem, a senioribus conscia et approbante Ecclesia exercendam. Ex hisce putridis hæreticorum fontibus EDMUNDUS RICHERIUS, prout ipse fatetur in Apolog. 2., hausit eundem errorem, quod claves Ecclesiæ sint penes communitatem fidelium; eundem adoptarunt Quesnellus et plerique Jansenistæ. Verum hic hæreticorum error multoties ab Ecclesia damnatus, et libellus RICHERII altero mox anno a Conciliis Senonensi et Aquensi, a Sorbona et a Sede Apost. fuit confixus; item condemnata in Constitutione Unigenitus, hæc Quesnelli propositio 90^a.: *Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos pastores de consensu saltem præsumpto totius corporis*; hinc

98. *Dico I.* Potestas et jurisdictio ecclesiastica est penes Pontificem et Episcopos, non tantum ministerialiter, sed et formaliter.

Prob. 1^a pars. tum ex Scriptura: Christus, antequam Ecclesia coaluisset, Petro ceu capiti et sub eo Apostolis commisit jurisdictionem sacram, ad eorum successores transituram, uti patet ex Matth. 16. 18. Joan. 20. 21.-23. 21.-45. 17. vide num. 93.; ergo sacre potestatis origo est a Christo, et data a Christo